

SERVICE-LEARNING IN HOGER ONDERWIJS

De samenleving als
krachtige leeromgeving

| OWL PRESS |

**Kaat Somers
Nicolas Standaert
Maaïke Mottart**

Inhoud

Voorwoord	11
Inleiding	15

DE SERVICE-LEARNING PEDAGOGIE

1	De WAT en het WAAROM van service-learning	25
1	Een service-learning definitie	25
2	De drie kerncomponenten van service-learning	26
2.1	Engageren – Maatschappelijke dienstverlening	26
2.2	Leren – Vakinhoudelijk, persoonlijk en maatschappelijk leerproces	29
2.3	Reflecteren	32
3	De meerwaarde van service-learning voor student, docent en maatschappij	31
3.1	De meerwaarde voor de student	34
3.2	De meerwaarde voor de docent	36
3.3	De meerwaarde voor de maatschappij en maatschappelijke partners	37
4	Ontwikkelen van kwaliteitsvolle service-learning praktijken	38
4.1	Een evenwaardige plaats voor 'service' en 'learning'	38
4.2	Groeien naar service-learning	41
4.3	Co-creatie van bij de start	42
5	Evolutie in internationaal perspectief	43
5.1	Latijns-Amerikaanse traditie	43
5.2	Noord-Amerikaanse traditie	45
5.3	Service-learning in Europa en Vlaanderen	45
6	Conclusie: service-learning voor waardevol en waarden-vol onderwijs	47

2	Ontwikkel je service-learning vak	51
1	Het ontwikkelen van een service-learning vak: een dynamisch proces	51
2	Onderzoek	54
2.1	Motivatie: het waarom van het service-learning vak	54
2.2	Probleemstelling en doelen bepalen	56
3	Ontwerp en voorbereiding	60
3.1	Belang van afstemming	60
3.2	Werkvormen	61
3.3	Begeleiding doorheen het vak: de juiste balans tussen ondersteunen en uitdagen	62
3.4	Randvoorwaarden bepalend voor het ontwerp	63
3.5	Aandachtspunten bij de ontwikkeling van een service-learning vak	67
4	Projectuitvoering	68
5	Afsluiter: vieren en evalueren	69
6	Conclusie	70
3	Reflectie in service-learning	73
1	Inleiding	73
2	Waarom is reflectie zo belangrijk in service-learning?	73
2.1	Reflectie slaat de brug tussen engageren en leren	74
2.2	Reflectie helpt studenten hun eigen verhaal articuleren en in perspectief plaatsen	75
2.3	Reflectie heeft een transformatieve kracht	77
3	Hoe kan je reflectie kwaliteitsvol vormgeven en begeleiden?	79
3.1	De voorbereiding van je tocht: motivatie en planning	79
3.2	Onderweg: ontdekken en ontmoeten	80
3.3	Even rusten, dan weer door: reflectie als veilige, open ruimte	81
3.4	Na de tocht, op de bergtop: terugblikken en vooruitkijken	82
3.5	De rode draad: een intentioneel georganiseerde wandeltocht met afwijking waar nodig	83
4	Hoe reflecteren? Aan de slag met het DEAL-model voor reflectie	83
4.1	Het DEAL-model van Ash en Clayton	84
4.2	Onderdelen van het DEAL-model	86
4.3	Examine: reflecteren aan de hand van de drie leerdomeinen	87
5	Conclusie: een uitnodiging tot reflectie	91

4	Evaluëren in service-learning – Uitdagingen en suggesties	95
1	Inleiding	95
2	Evaluatie gekoppeld aan reflectie en leerdoelen: het DEAL-model	97
3	Beoordeling van de reflectie: voldoende toereikend?	102
4	Moeten we wel punten geven?	103
5	Nadruk op formatieve groei	105
6	De rol van de docent in formatieve evaluatie	106
7	Beoordelen van de maatschappelijke ervaring: evaluatie op locatie	107
8	360°-evaluatie voor een holistische beoordeling van de student	109
9	Conclusie	111
5	Partners in en voor sociale verandering - Transformatieve partnerschappen in service-learning	115
1	Inleiding	115
2	Wie zijn de partners in service-learning?	116
3	Hoe komt een partnerschap tot stand?	119
3.1	Wie legt het contact?	119
3.2	Belang van verwachtingsmanagement en heldere communicatie	121
4	Strategische en duurzame partnerschappen	123
4.1	Partnerschap op basis van nabijheid	123
4.2	Partnerschap vanuit de opdrachtverklaring van de instelling	125
5	Conclusie: samenwerking als een wederkerig en co-creatief proces	126

SERVICE-LEARNING & TRENDS IN HOGER ONDERWIJS

6	Service-learning en inter/transdisciplinariteit	133
1	Inleiding	133
2	Mono-, multi-, inter- en transdisciplinariteit	134
3	Wicked problems	137
4	Ontwerp	138
5	Interdisciplinair leren	139
6	Voordelen van interdisciplinaire service-learning	140
6.1	Motivatie verhoogt	140
6.2	Zelfeffectiviteit neemt toe	141
6.3	Kennisverbreding	141
6.4	Kansen voor boundary crossing	142
6.5	Dubbele opbrengst	144
7	Interdisciplinaire service-learning ondersteunen	144
7.1	Samenwerking faciliteren	145
7.2	Scaffolding	145
7.3	Feedback, verbinden en het delen van ervaringen	146
7.4	Reflectie	146
8	Interdisciplinair leren: hoe beoordelen?	147
9	Conclusie	148
7	Service-learning voor duurzame ontwikkeling	151
1	Inleiding	151
2	Duurzaamheidsuitdagingen: wicked en wickedness	152
3	Duurzame ontwikkeling in het onderwijs	153
3.1	Groeiende aandacht voor duurzame ontwikkeling	153
3.2	Onderwijs voor duurzame ontwikkeling	154
4	Service-learning voor duurzame ontwikkeling	157
4.1	Service-learning ter versterking van duurzaamheidseducatie	157
4.2	Duurzaamheid voor verdieping van service-learning	159
4.3	Vormgeving van service-learning voor duurzame ontwikkeling	160
5	Conclusie: hoger onderwijs voor duurzame ontwikkeling	162

8	Leren over, in en door diversiteit in service-learning, makkelijker gezegd dan gedaan?!	165	3	Voorzichtigheid is geboden	199
1	Inleiding	165	4	Hoe service-learning en technologie elkaar verrijken	201
2	Diversiteit als maatschappelijke opdracht voor het hoger onderwijs	166	4.1	Nieuwe werkvormen en methoden	201
3	Grenzen verleggen: de (grootstedelijke) diverse leeromgeving	168	4.2	Service-learning ter versterking van voltijds digitaal onderwijs	202
4	Leren over, in en door diversiteit in service-learning	169	4.3	Vervagen van grenzen	204
5	Diversiteit in praktijk: aandachtspunten voor inclusieve service-learning	173	4.4	E-service-learning als motor voor digitale transitie	205
6	Conclusie: pleidooi voor bescheidenheid en meerstemmigheid	177	5	Aandachtspunten voor succesvolle e-service-learning	207
9	Service-learning en internationalisering	181	5.1	Technologie	207
1	Inleiding	181	5.2	Communicatie	208
2	Wat is internationale service-learning?	183	5.3	Vakontwerp	209
3	Maatschappelijke partners in internationale service-learning	186	6	Conclusie	210
4	Uitdagingen en valkuilen van internationale service-learning	188	Conclusie – Service-learning als katalysator voor transformatief hoger onderwijs		
4.1	Het belang van wederkerigheid en horizontale solidariteit	188	1	Inleiding	209
4.2	Het gewicht van het Globale Noorden	189	2	Institutionele inbedding van service-learning	213
4.3	Insertie in de lokale cultuur en machtsverhoudingen	190	3	Waardevolle en waarden-volle pedagogie: transformatief hoger onderwijs	216
5	Aanbevelingen	190	4	Service-learning als een pedagogie van grenzen	217
5.1	Investeer in selectie en omkadering van studenten en maatschappelijke partners	191	Service-learning principes		
5.2	Vertrek vanuit duurzame en institutionele partnerschappen	191	Referentielijst		
5.3	Het proces is belangrijker dan het resultaat	192	Biografieën auteurs		
6	Conclusie	192	221		
10	Service-learning voor een meer mensgerichte transitie naar een inclusieve digitale samenleving	195	229		
1	Inleiding	195	241		
2	Effectieve integratie van technologie in service-learning: van instrumentele naar pedagogische integratie	196			
2.1	Van instrumentele naar pedagogische integratie	196			
2.2	E-service-learning	197			